

Asia: VN /5137/2022

Työryhmän lausuntopyyntö valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valmiuslain varautumisvelvollisuutta koskevasta muistiosta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista. Toteamme kohteliaimmin, että muistiossa esitetty kuvaus turvallisuusympäristöön muutoksesta ja tilanteen edellyttämistä kehittämistarpeista on oikeansuuntainen. Muilta osin muistioon ei ole lausuttavaa.

Miten arvioisitte voimassa olevan valmiuslain kokonaisuutta ja toimivuutta? Mitä valmiuslaissa tulisi erityisesti kehittää?

Valmiuslain yleisten kehittämistarpeiden osalta pelastuslaitos toteaa, että erityistä huomiota, kuten muistio esittääkin, tulisi osoittaa siihen, että valmiuslain normaalioloja koskevat varautumisvelvoitteet ja käyttöönottilanteissa sovellettavat säännökset muodostavat ehjän toiminnallisen kokonaisuuden, jossa rooleista ja vastuista on jaettu näkemys koko hallinnon osalta. Lisäksi muistion esitys siitä, että varautumisen tulisi kattaa myös normaaliolojen häiriötilanteet, on kannatettava. Lisäksi toteamme lausuntonamme säännöskohtaisesti kohteliaimmin seuraavaa:

Valmiuslain 12 § mukaisesti varautumisvelvollisuus koskisi edelleen vain julkishallinnon toimijoita ja yksityisen sektorin osalta varautumisvelvollisuutta ei ole mainittu. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon osalta näemme tämän merkittävänä kehittämistarpeena, joka olisi syytä huomioida muistiossa. Puute on myös ristiriitainen VNA 308/2023 kanssa, jossa hyvinvointialueille asetetaan velvollisuus varmistaa yksityisten palveluntuottajien varautumisen riittävyys. Myös valmiuslain osalta tulisi huomioida hyvinvointialueille tosiallinen toimivalta tämän tehtävän suorittamiseen.

Valmiuslain 48 §:ssä säädetään rakennustuotteiden ostoluvasta. Ostolupaa ei tarvita muun ohella puolustusvoimien rakennushankkeiden toteuttamiseen. Ostolupa kuitenkin tarvitaan esimerkiksi 119 §:n 2 momentissa tarkoitettun tilapäisen väestönsuojan rakentamisen edellyttämiin rakennustuotteisiin, johon ei kuitenkaan tarvita 47 §:ssä tarkoitettu rakentamisen aloitus- tai jatkamislupaa. Sääntelyä tulisi tarkistaa edellä mainituilta osin.

Valmiuslaissa on toimivalta säännellä voimakkaastikin polttonesteen käyttöä liikenteessä. Tulevassa sääntelyssä tulisi huomioida polttonesteen lisäksi myös muut liikenteessä käytettävät energialähteet.

Valmiuslain 93 §:n 1 momentissa mahdollistetaan tilapäinen poikkeaminen työaikalain lepoaikoja ja ylityötä koskevista sekä vuosilomalain vuosiloman antamista koskevista säännöksistä. Eräissä työ- ja virkaehtosopimuksissa säännöllisen työajan enimmäismääräksi on sovittu alle 40 tuntia viikossa, mikä on erityisesti lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa omiaan aiheuttamaan rajoituksia työvoiman käytölle. Tulisi harkita, että edellä mainituissa poikkeusoloissa mahdollistettaisiin lisäksi tilapäisesti poiketa työ- ja virkaehtosopimusten edellä tarkoitetuista, viikkotyöaika koskevista sopimusehdoista, ja noudattaa niiden sijasta työaikalaisissa säädettyä viikkotyöajan enimmäismäärää.

Valmiuslain väestönsuojeluvollisuutta koskevassa 116 §:ssä ei ole säädetty viranomaisesta, jolla on toimivaltuus antaa määräys väestönsuojelutehtäviin. Asiaa ei ole käsitelty myöskään lainvalmisteluaineistossa. Nykytilanteessa määräyksen antava viranomainen määritettäneen vasta 116 §:n 2 momentin nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisimpana menettelynä valmiussuunnittelunäkökulmasta.

Asiaan liittyen on syytä huomata, että pelastuslain 37 §:n nojalla toimivalta vastaavan kaltaisen, joskin ajallisesti huomattavasti lyhytkestoisemman, määräyksen antamiseen on pelastusviranomaisella. Tulisikin harkita, voitaisiinko toimivaltuus nyt kyseessä olevan määräyksen antamiseen määrittää suoraan valmiuslailla (hyvinvointialueen) pelastusviranomaiselle.

Valmiuslain 117 §:n nojalla ”pelastusviranomainen voi väestönsuojelun toteuttamiseksi päätöksellään velvoittaa jokaisen luovuttamaan pelastus-, sammutus-, raivaus ja ensiapukalustoa tai muita vastaavia pelastustoimen hoitamiseksi välttämättömiä tavaroita.” Väestönsuojelun tosiasialliseksi toteuttamiseksi on hyvin keskeistä, että pelastusmuodostelmissa on paitsi riittävästi henkilöstöä myös tarvittavat ajoneuvot. Venäjän Ukrainassa käymän hyökkäyssodan tapahtumat huomioon ottaen on varsin selvää, että pelastuslaitoksien käytössä nyt olevasta ajoneuvokalustosta varsin merkittävä osa voisi vaurioitua hyvin nopeastikin erityisesti 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Nykyinen säännös ei mahdollistane ajoneuvojen luovuttamiseen velvoittamista, ellei säännöstä tulkita laajentavasti, mikä todennäköisesti muodostuisi väestönsuojelun toteuttamisen kannalta merkittäväksi ongelmaksi, jos poikkeusolot jatkuisivat yhtään pitempään. Asiaa on omiaan hankaloittamaan se, että 78 §:ssä käytännössä ELY-keskuksille säädetyn toimivaltuuden käyttöä ei pystytä suunnittelemaan ennakoon lainkaan.

Valmiuslain 122 §:n mukaan toimivalta siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämättömän omaisuuden sekä huonetilojen luovuttamiseen on kunnilla, mitä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena, kun kyse on erityisesti laajassa väestönsiirtotilanteessa hyvin keskeisestä asiasta, joka kuuluu sosiaaliviranomaisen, ei kuntien vastuulle.

Valmiuslain 17 lukuun kiinteästi liittyen lain 133 §:ssä on säädetty rangaistavaksi muun ohella 118 §:n nojalla annetun kiellon tai rajoituksen rikkominen. Rangaistavaksi ei kuitenkaan ole säädetty 121 §:n nojalla tehdyn väestön siirtämistä koskevan päätöksen noudattamatta jättämistä. Säännöksen nykymuotoa ei voi pitää parhaimpana mahdollisena.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Petteri Jokelainen

Miia Turpeinen

pelastusjohtaja

yliopistosairaalan johtaja

Onko muita näkökulmia, joita edustamanne taho erityisesti toivoisi otettavan huomioon valmiuslain uudistamista koskevassa työssä?

-

Jokelainen Petteri

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Pohjois-Pohjanmaan pelastuslaitos